

Iste'molchi qarz olishda o'z huquqlaringizni bilib oling

Fevral/ Mart/ Aprel 2024

Kredit tushunchasi

Kredit-bu ikki tomon o'rtasidagi moliyaviy munosabatlar, bu yerda bir tomon pul taklif qiladi, ikkinchisi esa uni ma'lum vaqt ichida to'lashni va'da qiladi. Bank nuqtai nazaridan, kreditlash qarz oluvchilarga har doim shartnomada ko'zda tutilgan muayyan shartlar, shu jumladan oylik to'lovlar sanasi va miqdori bo'yicha pul mablag'larini taqdim etishni o'z ichiga oladi.

Shuningdek, muddatidan oldin to'lash imkoniyati mavjud. Qarz oluvchi bu miqdorni asta-sekin, odatda kelishilgan qismlarga bo'lib to'laydi va qarz beruvchiga qarzini kamaytiradi.

Kredit turlari

Kreditlarning har xil turlari ma'lum moliyaviy maqsadlar uchun moslashtirilgan maxsus vositalar bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu kredit turlari haqida har tomonlama tasavvurga ega bo'lish iste'molchilarga moliyaviy maqsadlariga mos keladigan ongli qarorlar qabul qilish imkoniyatini beradi.

Iste'mol krediti

- **Maqsad:** ko'pincha "shaxsiy kredit" deb ham ataladi, u xususiy uy xo'jaliklari uchun mo'ljallangan va tovarlar iste'molini moliyalashtirish uchun ishlatiladi
- **To'lov:** odatda, qarz oluvchilarga moliyaviy ahvoriga qarab to'lov rejasini tanlashga imkon beradigan moslashuvchan to'lov variantlarini taklif qilinadi

Ipoteka Krediti

- **Maqsad:** ko'chmas mulk loyihalarini moliyalashtirish, shu jumladan, uy sotib olish yoki qayta moliyalashtirish
- **To'lov:** uzoq muddatli oylik to'lovlar, masalan, 15-20 yilgacha

Avtokredit

- **Maqsad:** transport vositalarini sotib olish uchun mo'ljallangan
- **To'lov:** muayyan muddat uchun oylik to'lovlar

Ta'lim krediti

- **Maqsad:** ta'lim xarajatlarini qoplash uchun moliyaviy yordam ko'rsatish
- **To'lov:** odatda bitiruvgacha kechiktiriladi, so'ngra oylik to'lovlar uzoq muddat davomida amalga oshiriladi

Mikrokredit

- **Maqsad:** jismoniy shaxslar va kichik biznes uchun kichik hajmdagi moliyalashtirish
- **To'lov:** qarz oluvchining imkoniyatlariga qarab tuziladi, ko'pincha qisqaroq muddatga ega bo'ladi

Kichik biznes va tadbirkorlik krediti

- **Maqsad:** tadbirkorlik subyektlariga va kichik biznesning joriy faoliyatiga eng muhim moliyaviy yordam ko'rsatish uchun mo'ljallangan
- **To'lov:** biznesning pul oqimi asosida tuzilgan, ko'pincha moslashuvchan shartlarga ega

Foiz stavkalari

Kredit bo'yicha foizlar-bu kreditning qiymati. Kredit foiz stavkasiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan turli omillar mavjud masalan:

- kredit muddati,
- kredit miqdori,
- kredit turi va qarz oluvchi tomonidan taqdim etilgan har qanday garov.

Umuman olganda, kreditorlar kredit bo'yicha tegishli foiz stavkasini aniqlashda omillarning kombinatsiyasini hisobga olishadi, shu bilan birga qarz oluvchining kreditni to'lash qobiliyati bilan o'z xavfini muvozanatlashtirishga harakat qilishadi.

Bundan tashqari, bozor foiz stavkasi va kredit ballari ham foiz stavkasiga ta'sir qiladi.

Bozor foiz stavkasi moliya bozorida mavjud bo'lgan foiz stavkasini anglatadi. Bunga Markaziy bank siyosati, inflyatsiya, iqtisodiy sharoitlar va kreditlarga bo'lgan umumiy talab kabi omillar ta'sir qiladi.

Strategik rejalashtirish orqali kreditni to'lash

Strategik reja orqali kreditni to'lash moliyaviy mustaqillikka yo'l ochishga o'xshaydi. Bu moliyaviy imtiyozlarni maksimal darajada oshiradigan va xarajatlarni minimallashtiradigan tarzda qarzlarni to'lash bo'yicha puxta o'ylangan yondashuvni ishlab chiqishni o'z ichiga oladi.

Kreditni to'lashni strategik rejalashtirishning bir nechta asosiy tarkibiy qismlari mavjud:

Moliyaviy ahvolni baholash

Moliyaviy ahvolingizni tushunishdan boshlang. Oylik daromadingizni hisoblang, oylik xarajatlaringizni olib tashlang va kredit to'lovlari uchun qancha mablag' ajratishingiz mumkinligini aniqlang.

Kreditni to'lash rejasini tuzish

Daromad va xarajatlaringizni kuzatib boring va har oy kreditni to'lashingiz mumkinligiga ishonch hosil qiling. Byudjetingizni oylik daromadingizning 20 foizini kredit to'lovlari uchun ajratgan holda tuzing.

Kreditni to'lash uchun favqulodda vaziyatlar fondi

Favqulodda vaziyatlar fondi kutilmagan xarajatlarni kreditni to'lash rejangizni saqlab, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlaydi.

Qo'shimcha maslahatlar

O'z vaqtida oshirilgan to'lovlar nafaqat majburiyatlarini bajarish, balki kredit ballingizni oshiradi. Yuqori kredit ball Sizga kelajakdagi kredit olish jarayonda ko'proq pul iqtisod qilishingizni taminlaydi. Strategik rejalashtirish orqali kreditni to'lashingiz moliyaviy kelajagingizni ta'minlaydi. Aqlli qarorlar qabul qiling va kreditni nazorat qilish orqali uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikka yo'l oching.

Tovarlarni bo'lib to'lashni tushunish

Bo'lib-bo'lib to'lash katta miqdorni kichikroq, boshqariladigan qismlarga ajratadi. Barcha summani oldindan to'lash o'rniga, Siz xarajatlarni ma'lum bir muddatga taqsimlaysiz. Masalan, 1 000 000 so'mlik xaridni 100 000 so'mlik 10 oylik to'lovlarga bo'lish mumkin yoki butun summa keyinroq to'lanishi mumkin, bu esa bir necha oydan keyin to'lovni amalga oshirish imkonini beradi. Odatda, bo'lib-bo'lib to'lash uchun foizlar olinmaydi.

Nol foizli moliyalashtirish bilan bo'lib-bo'lib sotib olishning afzalliklari va kamchiliklari mavjud.

Nol foizli moliyalashtirish mahsulotlari uchun bu tezda savdolashish kabi taassurot qoldirishi mumkin. Biroq, tajriba shuni ko'rsatadiki, mahsulot narxi ko'pincha allaqachon oshib ketgan.

Shuning uchun narxlarni raqobatchilarning narxlari bilan taqqoslash maqsadga muvofiqdir. Omadga ega bo'lganlar yaxshiroq taklif topishlari va kredit olishdan qochishlari mumkin.

Biroq, qarz olishga majbur bo'lganlar, aslida sotib ololmaydigan narsalarni sotib olishadi. Shuning uchun iste'molchilar faqat o'zlariga kerak bo'lgan va albatta to'lashi mumkin bo'lgan tovarlarni moliyalashtirishlari kerak.

To'lovni bo'lib to'lash moslashuvchanlikni ta'minlasada, e'tiborga olish kerak bo'lgan muhim narsa:

- Foiz stavkalari: ba'zi bo'lib-bo'lib to'lash rejaları foizlarni o'z ichiga olishi mumkin; umumiy qiymatni hisoblang.
- Byudjetga ta'siri: oylik to'lovlar byudjetga mos kelishiga ishonch hosil qiling.
- Umumiy xarajat: taklifning qiymatini baholash uchun to'langan yakuniy miqdorni hisoblang.

Jamg'arma orqali ortiqcha qarzlarning oldini olish

Haddan tashqari qarz bo'lishining sabablaridan biri shundaki, iste'molchilar o'zlarining moliyaviy ahvollari to'g'risida tasavvurga ega emaslar va pul bilan noto'g'ri munosabatda bo'lishadi. Bu ko'proq pul ishlash haqida emas, balki uni oqilona va samarali tejash haqida.

Xarajatlarni hech qachon daromaddan oshmasligiga ishonch hosil qiling. Bunga daromad va xarajatlarni haqida to'liq tasavvurga ega bo'lish orqali erishish mumkin. Moliyaviy buferni yaratish va overdraft mexanizmlaridan foydalanishdan qochish qarz tuzoqlariga tushib qolishning oldini oladi.

Ortiqcha qarzdandan qochish uchun ba'zi maslahatlar:

- Avval ijara, elektr energiyasi va boshqa muhim doimiy xarajatlarni to'lang.
- Byudjetni doimiy ravishda kuzatib boring. Bundan tashqari, hisob balansini e'tiborsiz qoldirmang. Bu mavjud bo'lgan puldan ko'proq sarflanmasligini ta'minlaydi.
- Hisob-kitoblarni darhol yuriting. Bu to'lanmagan xarajatlarni yaxshiroq kuzatishga yordam beradi va to'lovlarni oldindan eslashni ta'minlaydi.
- Kredit xaridlaridan va hozirgi imkoniyatlaringizdan yuqori bo'lgan xarajatlardan saqlaning. Qarzlardan doimiy ravishda voz kechish, bo'lib-bo'lib sotib olish va iste'mol kreditlarini rad etish mumkin. Bundan tashqari, impulsli xaridlardan saqlaning.
- Favqulodda vaziyat uchun moliyaviy xavfsizlik zaxirasini chetga surib qo'ying. Ikki-uch oylik ish haqingizni saqlash tavsiya etiladi.

Qarzdorlik yuzaga kelganda banklar-ning iste'molchilar bilan o'zaro munosabatlari

Kredit shartnomasi bo'yicha muddati o'tgan qarzdorlik yuzaga kelgan taqdirda, bank iste'molchini muddati o'tgan qarz to'g'risida u paydo bo'lgan kundan boshlab 7 kalendar kun ichida xabardor qilishi shart. Ushbu bildirishnoma iste'molchi shartnomasida kelishilgan har qanday aloqa usullari, shu jumladan, elektron vositalar yoki qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa usullar yordamida amalga oshirilishi kerak.

Iste'mol krediti shartnomasi bo'yicha bank qonun hujjatlari talablariga muvofiq iste'molchiga muddati o'tgan qarzni to'lash bo'yicha majburiyatlarni bajarish shartlari, muddatlari, miqdori, tarkibi va oqibatlari to'g'risida xabardor qilishi shart. Bundan tashqari, bank muddati o'tgan qarzning sabablari to'g'risida ma'lumot so'rashi shart.

Agar iste'molchi kredit shartnomasi bo'yicha asosiy qarzni to'lash muddatini buzsa va / yoki foizlarni to'lamasa, bank iste'molchiga tegishli kredit shartnomasida ko'rsatilganidek, nizoni sudgacha hal qilish to'g'risida ariza yuboradi.

Agar qarz oluvchi qarzni to'lash yoki foizlarni to'lash muddatlarini buzsa, bank quyidagilarni o'z ichiga olgan yozma xabarnoma yuborishi kerak:

- Bank nomi va yetarli identifikatsiya ma'lumotlari,
- Vaqtida to'lanmagan qarzlarning miqdori va tabiati,
- Qarzni to'lash imkoniyatlari,
- Majburiyatlarni bajarish muddati (kamida o'n kun),

- Ushbu muddat davomida rioya qilmaslik oqibatlari,
- Nizolarni suddan tashqari hal qilish usullari.

Iste'molchi bank xizmatlaridan foydalanishda quyidagi huquqlarga ega:

- Bank tomonidan taqdim etiladigan barcha xizmatlar to'g'risida davlat tilida to'liq va to'g'ri ma'lumotlarni olish.
- Bank operatsiyalari uchun tariflar, foiz stavkalari va vositachilik to'lovlari to'g'risidagi ma'lumotlarni olish.
- Bank bilan tuziladigan shartnoma matni rasmiy tilda taqdim etilishini talab qilish. Shu bilan birga, shartnoma matni iste'molchi va bankning o'zaro roziligi bilan boshqa tilda ham tuzilishi mumkin.
- Bank xizmatlari uchun to'lov shaklini mustaqil tanlash.
- Yashash joyidan qat'iy nazar, siz tanlagan har qanday bankdan kredit olish va boshqa bank xizmatlaridan foydalanish.
- Kredit shartnomasiga muvofiq ushlab qolinadigan depozit hisobvarag'idan (yoki depozitidan) mablag'larni kredit muddati davomida istalgan vaqtda, omonat muddatidan qat'iy nazar, bankni kamida bir oy oldin xabardor qilgan holda to'lash uchun yuborish.

